

INTERVIEW: MAROESJKA VAN NIEUWENHUIJZEN BIJZONDER HOGLERAAR LICHT VERSTANDELIJKE BEPERKING, OUDERSCHAP EN JEUGDBESCHERMING

Hilde Tempel
Albert Ponsioen

Maroesjka van Nieuwenhuijzen is per 1 januari 2022 benoemd tot bijzonder hoogleraar Licht verstandelijke beperking, ouderschap en jeugdbescherming aan de Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen van de Universiteit van Amsterdam¹. De leerstoel is ingesteld door Partners voor Jeugd, een overkoepelend samenwerkingsverband van organisaties die actief zijn in de (preventieve) jeugdbescherming en jeugdreclassering. De redactieleden Hilde Tempel en Albert Ponsioen willen van hun collega-redactielid Maroesjka graag weten wat haar leerstoel behelst en wat het werkveld de komende 5 jaar ervan gaat merken.

Wat is dat nu eigenlijk een 'Bijzonder Hoogleraar'? Wat doe je dan en hoe kom je eigenlijk aan zo'n aanstelling?

Als bijzonder hoogleraar ben ik voor 1 dag in de week vanuit mijn werk bij Expect Jeugd verbonden aan de Universiteit van Amsterdam (UvA), waarvan een halve dag aan onderwijs en een halve dag aan onderzoek moet worden besteed. Een verschil met een gewoon hoogleraarschap is dat het een kleinere aanstelling betreft en je geen managementtaken hoeft te doen. Bijzondere leerstoelen worden vaak ingesteld door praktijkorganisaties of ondernemingen voor een bepaalde periode om aandacht te vragen voor een bepaald thema. In dit geval is dit: Ouders met een LVB in het gedwongen kader. De praktijkorganisatie is 'Partners voor Jeugd' (PvJ), een overkoepelend samenwerkingsverband van organisaties die actief zijn in de jeugdbescherming en jeugdhulp. De William Schrikker (WS) Gezinsvormen, voorheen WS pleegzorg, werkt in de jeugdhulp, de WS Stichting Jeugdbescherming en Jeugdreclassering is de gecertificeerde instelling die vooral met ouders en jonge

kinderen met LVB-problemen werkt. Dan is er ook nog De Jeugd- en Gezinsbeschermers, met expertise op het gebied van complexe scheidingen, bij de niet-LVB-doelgroep, en het expertisecentrum van PvJ 'Expect Jeugd', van daaruit adviseren wij de drie uitvoeringsorganisaties, verzorgen opleidingen en doen onderzoek en innovatieve projecten.

Partners voor Jeugd vindt het dus belangrijk dat er onderzoek verricht wordt met speciale aandacht voor LVB-ouders en die is naar de UvA gegaan om de leerstoel in te stellen?

Zo is het ongeveer gegaan. De afdeling Forensische Orthopedagogiek van de UvA was wel in voor zo'n hoogleraarschap, omdat met het vertrek van Xavier (Moonen) het thema LVB verloren dreigde te gaan en men vanuit de UvA gehandicaptenzorg als één van de wezenlijke onderdelen van de orthopedagogiek ziet.

Zijn er andere leerstoelen die aandacht hebben voor de LVB-problematiek?

Bijvoorbeeld bij Petri Embregts (Universiteit Tilburg)², bij Robert Didden (Radboud Univer-

¹ <https://www.uva.nl/shared-content/faculteiten/nl/faculteit-der-maatschappij-en-gedragwetenschappen/nieuws/2022/01/maroesjka-van-nieuwenhuijzen-benoemd-tot-bijzonder-hoogleraar-licht-verstandelijke-beperking-ouderschap-en-jeugdbescherming.html>

² https://research.tilburguniversity.edu/en/persons/petri-embregts/?_ga=2.252125263.734639397.1646217983-1506918871.1646217980

siteit³ en Carlo Schuengel (VU)⁴, hoewel deze laatste leerstoel niet heel specifiek LVB-problematiek behelst. En natuurlijk bij Xavier Moonen (UvA)⁵. Maar deze leerstoelen zijn niet echt gericht op ouders met LVB-problematiek en zeker niet in het gedwongen kader.

Vertel eens wat meer in dit kader over jouw eigen ontwikkeling.

Wat betreft mijn eigen plannen en ambities is er een lijn te trekken vanuit mijn promotie-onderzoek naar sociale informatieverwerking bij kinderen met LVB-problematiek, destijds vanuit de Universiteit Utrecht, met van daaruit de ontwikkeling van de methodiek 'Samen Stevig Staan'. Vervolgens via de VU, met de ontwikkeling van de Sociale Informatie Verwerking Test (SIVT), om uiteindelijk bij Expect Jeugd, voorheen het Expertisecentrum William Schrikker, met kinderen en ouders met LVB-problematiek in het gedwongen kader te maken te krijgen. En daar zijn de ouders met LVB-problematiek steeds meer bij gekomen: hoe kunnen we de ouders in de opvoeding ondersteunen?

Ik moest onlangs onderwijs geven en ben toen 20 jaar teruggegaan in de tijd en merkte dat alles nu mooi bij elkaar komt. We begonnen met een aantal onderzoekers op het gebied van jongeren met een LVB in het kleine OWO⁶-clubje destijds. Zelf ben ik de loop der jaren meer opgeschoven van de kinderen met een LVB naar gezinnen van ouders met een LVB.

Ben je anders gaan kijken naar de rol van de ouders?

Niet zozeer anders, maar de aandacht van de gedragsproblemen van de kinderen is verschoven naar meer systemisch kijken vanuit het idee 'Waar komen die gedragsproblemen vandaan?' In de wetenschap zie je die verandering ook: er wordt bijvoorbeeld niet alleen meer naar opvoedvaardigheden van de ouders gekeken, maar ook naar al die andere proble-

men die maken dat ouders moeite hebben met opvoeden. De opvoedingsproblemen hebben vaker te maken met bijkomende problematiek dan met de beperking van de ouders zelf.

Welke bijkomende problematiek van ouders bedoel je dan?

Financiële problemen, psychiatrische problematiek, adverse childhood experiences (ACEs), waardoor ouders stress ervaren. Wij moeten ons veel meer op de context gaan richten. Ouders bleven destijds in de zorg nogal uit het zicht. Wij kunnen ons allemaal nog wel de besprekingen in instellingen herinneren waarbij er veel hulpverleners om de tafel zaten en uiteindelijk een begeleider van een kind of jongere de vraag kreeg om de afspraken met de cliënt door te nemen. Gelukkig dat de laatste jaren er veel meer systemisch gedacht wordt en problematiek van kinderen en jongeren niet los van hun (gezins)omgeving gezien wordt.

Vanuit je leerstoel vertegenwoordig je toch ook het veld? Hoe zorg je voor een goede aansluiting?

Ik heb jarenlang veel aan onderwijs en onderzoek gedaan naar mensen met een LVB en jeugdhulp, maar nu ik wat dichterbij de praktijk sta in mijn werk, snap ik nog beter wat die praktijk nodig heeft, en wat het onderzoek voor die praktijk moet opleveren. Het is daarvoor in ieder geval van belang om de projecten op de thema's altijd samen met praktijkorganisaties te doen, ook buiten PvJ. Over de uitkomsten van die projecten wordt altijd gerapporteerd, ook in de vorm van infographics en factsheets voor de praktijk. Maar belangrijker is de samenwerking met praktijkorganisaties in die projecten, waarin we resultaten en nieuwe kennis bespreken, bijvoorbeeld over de effecten van de jeugd-

³ <https://www.ru.nl/personen/didden-h/>

⁴ <https://research.vu.nl/en/persons/carlo-schuengel>

⁵ <https://www.uva.nl/profiel/m/o/x.m.h.moonen/x.m.h.moonen.html>

⁶ Het tijdschrift 'Ontwikkelingen Wetenschappelijk Onderzoek', een gemeenschappelijk uitgave van de Werkgroep Stimulering van programmaontwikkeling en onderzoek naar aard en doel van behandelmethodieken in de LVG-sector en van het Kenniscentrum R&D Groot-Emaus.

bescherming. Met als belangrijke vragen: 'Wat vinden jullie hiervan?'; 'Hoe kan je de resultaten gebruiken om de kwaliteit in de organisatie verbeteren?'; 'Wat zou jullie helpen om de kwaliteit in de organisatie te verbeteren?'; 'Wat zou helpen in gesprekken met de gemeenten?'. Met de zogenoemde analyseteams en specifieke vakgroepen op het gebied van jeugdbescherming en reclassering binnen PvJ zoeken wij naar antwoorden op deze vragen. Een ander voorbeeld is het onderzoek naar de preventieve interventie 'HouVast' voor gezinnen van ouders met LVB-problematiek. We ontwikkelen daarin samen met ouders en praktijkprofessionals tools voor het eerder bereiken van deze gezinnen, samen anticiperen op mogelijke opvoedproblemen en het versterken van beschermende factoren. Alle professionals krijgen alle informatie en alle tools die wij gaandeweg in het project ontwikkelen om ze gelijk in de praktijk te kunnen gebruiken. Wel belangrijk is dat de opgedane kennis ook bij de Hogescholen terecht komen, want daar worden de jeugdbeschermers immers opgeleid. En voor onze jeugdbeschermers bieden wij interne opleidingen.

Zijn er wel lijntjes vanuit jouw leerstoel met de Hogescholen?

Met de Hogeschool van Amsterdam werken we samen in een aantal projecten. Wat betreft de jeugdzorgwerkers, die vooral van de hogescholen komen, is het natuurlijk wel goed om een groter bereik te hebben. Vanuit Expect Jeugd en ons opleidingscentrum zijn er samenwerkingen met diverse hogescholen en andere jeugdzorg- en gehandicaptenzorgorganisaties op het gebied van kennisuitwisseling en opleiding.

En de betrokkenheid van de ouders zelf?

In alle onderzoeksprojecten proberen wij ouders te betrekken als informant/adviseur én als participant bij onderzoeken. We doen bij PvJ veel onderzoek op basis van beschikbare data

en dossiergegevens om ouders en medewerkers niet te veel te belasten. Ouders worden ook betrokken bij onderzoeksprojecten, zoals cliënttevredenheid en de doorontwikkeling van de interventies Veilige Start en HouVast. Ervarende deskundigen hebben een adviserende rol in de opzet en uitvoering. Ouders worden ook betrokken bij het ontwikkelen van tools. Bijvoorbeeld bij de interventie 'Veilige Start' worden interviews gehouden met zwangere vrouwen met een LVB en complexe problematiek over hun ervaringen met Veilige Start. In de interventie 'HouVast' worden samen met ouders tools ontwikkeld middels o.a. interviews: 'Wat had jou nou geholpen aan het begin van het traject, toen de problemen nog niet zo groot waren?'

De leerstoel raakt ook aan ethische kwesties: het recht op het krijgen en opvoeden van een kind?

Jazeker, maar dat is een basisrecht verankerd in het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens (EVRM) dat zegt dat ieder mens het recht heeft een gezin te stichten en kinderen te krijgen.⁷ In het VN verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap staat nog eens expliciet dat ouders met LVB-problematiek recht hebben om kinderen te krijgen en ondersteund te worden bij de opvoeding. Maar tegelijkertijd hebben kinderen volgens het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind (IVRK) ook het recht om op te groeien in een veilige omgeving. In de jeugdbescherming moet men voortdurend rekening houden met de rechten van de ouders en die van de kinderen.

Ander bruggetje: hoe worden het Landelijk Kenniscentrum LVB en LVB Onderzoek & Praktijk beter van jouw leerstoel?

Met Maartje Timmermans (directeur) en Jolanda Douma (onderzoekscoördinator) van het LKC is al gesproken over het delen van de kennis. Zeker op het gebied van onderzoek zullen

⁷ Tenzij dit recht beperkt wordt door nationale regels (Verdonk, I. [2011]. *Ze zeggen dat we het niet kunnen. Kinderwens en ouderschap van mensen met een lichte verstandelijke beperking*. Assen: Van Gorcum).

wij samen optrekken. LVB O&P weet ik altijd wel te vinden, ik zit immers zelf in de redactie. In het huidige nummer staat ook al een artikel over LVB en ouderschap vanuit Expect Jeugd en praktijkartikelen zullen zeker worden ingediend.

Wat zijn jouw ideeën over het onderzoeken van de effectiviteit van nieuwe interventies?

De komende zomer start een effectstudie naar de interventie 'Veilige Start' voor zwangere moeders met een LVB en complexe problematiek. We gaan een kleinere groep maandelijks volgen tot 2 jaar na de bevalling, met heel veel metingen. We kunnen dan uit de voeten met een kleinere interventie- en controlegroep.

En wat betreft de interventie 'HouVast': Omdat het geen geprotocolleerde interventie is, de situatie voor iedereen immers verschillend, komen we bij effectonderzoek toch meer in de richting van de single-case design studies. In onderzoek zullen wij moeten aansluiten bij de individuele gezinnen en hun informele netwerk.

Wat weten we over ouders met een LVB?

Zoals eerder genoemd hebben ouders met een LVB naast cognitieve problemen vaak ook andere problemen. Het is niet zozeer door de LVB-problematiek sec dat gezinnen in de jeugdbescherming terechtkomen, maar meer door die contextfactoren. Je hebt vooral bij deze groep ouders te maken met mensen die dan net niet het goede onderwijs hebben gehad, geen goede huisvesting hebben en niet goed op die arbeidsmarkt terecht zijn gekomen, waardoor een grotere kans op financiële problemen ontstaat, verhoogde stress en (mentale) gezondheidsproblemen. Dat alles draagt bij aan problemen in het gezin en de opvoeding van de kinderen. Belangrijk is een goede ondersteuning met de juiste interventie en een langdurige goede werkrelatie met professionals met de juiste mindset en attitude. En een goed werkend netwerk!

Een juiste attitude en mindset?

Niet denken dat iemand met LVB-problematiek het niet kan, maar wat kan een ouder met LVB-problematiek wel en hoe kunnen ouders

ondersteund worden zodat het wel lukt. Ondersteuning vanuit zowel de professional als het netwerk.

Al nagedacht over een volgende carrièrestap?

Niet zozeer over een volgende stap. Wel hoop ik dat er een vervolg op de komende 5 jaar komt, om de projecten die we zijn gestart te kunnen opvolgen. Ik vind het heel erg leuk om mensen te begeleiden in het (praktijk)onderzoek doen en vooral om hen daarin te zien groeien. En het adviseren in en beoordelen van onderzoek.

Hoe houd je je fris om je werk optimaal te kunnen blijven doen?

De opdracht van deze leerstoel vervul ik natuurlijk samen met mijn collega's van het onderzoeksteam en Expect Jeugd, de collega's van de UvA en andere partners. Ik vind een goede band met mijn onderzoeksteam heel belangrijk. Door ook naast het werk te socializen, houden wij elkaar fris en blijven we enthousiast in het uitvoeren van de leerstoelopdrachten.

Links met lopende onderzoeken:

www.expectjeugd.nl

<https://www.uva.nl/en/profile/n/i/m.vannieuwenhuijzen/m.van-nieuwenhuijzen.html>

<https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/gezondheidsbescherming/jeugd/programmas/project-detail/wat-werkt-voor-de-jeugd/lerende-gemeenschap-met-en-voor-gezinnen-van-ouders-met-lvb-tijdig-bereiken-signaleren-van-en-anti/>

<https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/gezondheidsbescherming/jeugd/programmas/project-detail/onbedoelde-zwangerschap-en-kwetsbaar-jong-ouderschap/safe-start-the-development-and-effectiveness-of-an-intervention-for-pregnant-young-women-and-the/>